13

DISSERTATIO INAVGVRALIS MEDICA

DE

INFLAMMATIONE INTESTINORVM

QVAM

RECTORE MAGNIFICENTISSIMO

SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO

DOMINO

FRIDERICO

MARGGRAVIO BRANDENBVRGICO BORVSSIAE
SILESIAE CAET. CAET. DVCE, BVRGGRAVIO NORIMBERGENSI RELIQVA
CIRCVLI FRANCONICI DVCE MILITARI SVPREMO ET TRIVM
LEGIONVM ATQVE COHORTIVM PRAEFECTO

DIRECTORE GRAVISSIMO

VIRO PERILLVSTRI ATQVE EXCELLENTISSIMO

DN. DANIELE DE SVPERVILLE

SERENISS. PATRI PATRIAE A CONSILIIS SANCTIORIBVS ACADEMIAE FRIDERICIANAE ERLANGENSIS CANCELLARIO PERPETVO

AVCTORITATE ILLVSTRIS ET GRATIOSI MEDICORVM ORDINIS

PRAESIDE

CASIMIRO CHRISTOPHORO SCHMIDELIO

SERENISS. MARCHION. BRANDENB. A CONSILIIS AVLICIS
MEDICINAE DOCTORE, EIVSDEMQVE P. P. O.

IN ALMA FRIDERICIANA ERLANGENSI

PRO DOCTORIS GRADV

SVMMISQVE IN MEDICINA HONORIBVS ET PRIVILEGIIS RITE
AC LEGITIME CONSEQVENDIS

AD D. XXI. APRIL. MDCCXXXXVII.

PVBLICO ERVDITORVM EXAMINI SVBMITTIT

AVCTOR RESPONSVRVS

IOHANNES CASPARVS OTT

SCAPHVSA - HELVETVS.

DISSERTATIO INAVGVRALIS MEDICA
DE
INFLAMMATIONE INTESTINORVM.

§. I.

Cum in praeſenti hac Diſſertatione Inteſtinorum inflammationem pertractare animus mihi ſit, haud abs re fore cenſeo, ſi ex Phyſiologia et Anatomia de ſtructura et vſu inteſtinorum pauca quaedam pathologicae noſtri affectus deſcriptioni praemittam. Ampliſſimus quidem mihi ſeſe offerret campus, ſi quaeuis Entis Supremi artificia vel ex ſolis inteſtinorum fabrica et actionibus euoluere conarer, vbi conſideranda eſſent volumen ſiue longitudo totius tractus inteſtinalis in tam arctum ſpatium redacta, mirificae eorum conuolutiones et compli-

plicationes, connexio eorundem cum meſenterio artifi-cioſiſſima, vel varia et neceſſaria eorum differentia ratione capacitatis, ſtructurae, vſus etc. aut ſubtilitas non proſequenda vaſorum innumerabilium, quibus quaeuis inteſtinorum puncta quaſi ſcatent, vel vſus harum partium multifarius, vel tandem motus eorum continuus, quo certe, ſi alia taceam, aſſumtorum cum contentis, reſolutio, mixtio, mutatio, particularum nutrititiarum ab inutilibus ſeparatio, et ſeparatarum per vaſorum lacteorum oſtiola reſorptio, ſicque nutritio noſtri corporis non exiguo facilitatur momento. Sexcenta alia praeterire cogor, niſi hac ipſa ſciagraphia contra finem harum pagellarum agere velim. Ex omnibus hisce ergo ad rhombum huius tractationis adaptare mecum conſtitui breuem tunicarum inteſtinorum, et vaſorum tam nerueorum quam ſanguiferorum deſcriptionem, quo ſic eo facilius pateant rationes: cur morbi inteſtinorum tam frequentes ſint, praecipue eorum inflammatio? Vnde atrociſſima huius affectus ſymptomata? Cur ſaepies lethalis? Cur tandem morborum huius generis cognitio medico rationali tam neceſſaria ſit?

§. II.

Per *inteſtina* intelligimus canalem illum longum, membranaceum, cylindriformem, a pyloro ad anum vsque extenſum, qui variis anfractibus et complicationibus ſibi inuicem et aliis abdominis viſceribus incumbit, meſenterio artificioſe colligatus eſt, et in peritonaeo tanquam ſacco continetur. Vnum quidem et continuatum conſtituunt canalem, placuit tamen dudum fabricae hu-

manae ſcrutatoribus ob diuerſas, quas hinc inde obtinent conformationes, capacitates, contenta forſan et vſus, illa diſtinguere in inteſtina tenuia et craſſa; quorum portiones etiam propria ſortitae ſunt nomina, audiunt *tenuia*: Duodenum, Ieiunum et Ileon, *craſſa*: Coecum, Colon, et Rectum. Tractus huius inteſtinalis vſus generatim in eo conſiſtit, vt ingeſta, quae ventriculi actionem iamiam paſſa ſunt, non tantum aſſumat; ſed illa affluente liquore bilioſo et ſucco pancreatico in pultem albicantem, chymi nomine notam mutet, ſicque ad chylificationem diſponat, particulas oſtiolis vaſorum lacteorum adaequatas ſuppeditet, quae ope horum vaſculorum ſanguini admiſcentur; reliqua autem non ſubigenda excrementorum nomine notata ad anum, et tandem extra corpus promoueat. Quantum autem quaeuis inteſtinorum portio actionibus hisce producendis tribuat, quod praeter alia demonſtraret diſcrepantia vaſorum inteſtinorum inter ſe ratione diſtributionis, vnde absque dubio ſimul vſus eorum differens pendet, prout idem adducit *Bernh. Siegfr.* ALBINVS *a*) latiori, quam quae anguſtis contineatur paginis, indiget explicatione.

§. III.

Tunicarum igitur ex ordine primum aggredientibus evolutionem, variae ſe offerunt Anatomicorum recenſiones. De numero enim harum tunicarum conſtituendo debellarunt inter ſe et veteres et noſtri aeui ſcriptores.

a) Diſſ. de Arteriis et venis inteſtin. hominis, cum icone coloribus diſtincto Lugd. B. 1746. p. 8.

Tres tantum diſtinctos parietes admiſerunt quidam *b*) alii autem *c*) quartam annumerare tunicam non dubitarunt, dum alii *d*) ad quintam, ſextam et vltra *e*) aſcenderunt. De quaterno numero certo non adeſt ratio, cur negetur, cum leui negotio cuiuis indagatori appareat. Subſtantia autem celluloſa, quae cuiuis horum parietum intertexta eſt, moxque neglecta, mox euoluta pro ſubiecti ratione, incertum effeciſſe videtur tunicarum numerum. Litem hinc facile componi poſſe arbitror, vbi compagem hanc celluloſam, cuiuis parieti interpoſitam, quae caeteroquin omnes fere noſtri corporis fibras circumdat, nec in quouis organo ſpeciatim conſideranda venit, neque in omni ſubiecto euoluendam ſe ſiſtit prorſus eiecerimus, ſicque quatuor inteſtinorum collocauerimus tunicas. Prima itaque quae nobis obuenit tunica *membranacea*, a meſenterio adeoque et a peritonaeo originem trahens tubum inteſtinalem ordinat, firmat, ſemper liquoribus in cauo abdominis transſudantibus lubrica, motum periſtalticum facilitat. Altera *muſcularis* dicta denſitate illam ſuperat, fibrisque ſuis carneis partim longitudinalibus, orbicularibus partim, quae maiore tamen iure ſegmenta habentur circuli, proprie motum inteſtinorum efficit vermicularem; dum

b) BAVHINVS Caſp. Theatr. Anat. p. 123. BARTHOLIN. Thom. Anat. Ref. p. 81.

c) VERHEYEN Anat. C. H. p. 85. KVLMVS Tab. Anat. p. 156.

d) RVYSCH Theſ. Anat. 6. *N*. 19. BOERHAV. Inſtit. §. 94. HEISTER. Laur. Comp. Anat. Ed. IV. §. 211. p. 82.

e) Idem HEISTER Tom. II. Not. 11. L. (a).

dum fibrae contractione ſua alternantes, moxque longitudinem tubi inteſtinalis, mox latitudinem mutantes, contenta protrudunt. Muſculari huic tunicae ſuccedit *neruea*, ex tenuiſſimis filamentis nerueis, ſtructuram celluloſam imitantibus, conſtans, vaſisque ſimul ſanguiferis intertextis totum inteſtinorum tractum inueſtit. Hiſce ſuperaddimus tunicam quartam *villoſam* nempe, quae ex villis vaſculoſis arterioſis, venoſis, papillisque nerueis conſiſtit, vereque chyli reſorbendi organon eſt, quippe qui in patula per hanc tunicam vaſorum lacteorum oſcula irruens, vltraque promotus ſanguini admiſcetur. Caeteris interim haec tunica longior reperitur, dum eiusdem portiones duplicatae fibrillis nerueae hinc inde firmatae aſſurgentes, valuulas ſic dictas conniuentes conſtituunt.

§. IV.

Nerui inteſtinorum a *Pari intercoſtali* communiter vocato, et *Pari octauo* ſiue *vago* ortum trahunt. Poſſem quidem vtriusque paris decurſum ab originibus vsque in abdomen ſimul exponere, cum id poſcere videatur viſcerum noſtrorum conſenſus cum tot reliquis corporis humani partibus. Breuitatis autem ſtudio hoc vnicum notare lubet, de origine Intercoſtalis paris multum inter Anatomicos diſceptatum iam eſſe. Negant quidam, affirmant alii, par quintum ſeu diuiſum ad paris intercoſtalis primordia aliquid facere. Poſteriorem ſententiam euertere, ſtabiliendo priorem, nuper modo ſuſceperunt clari in arte viri Illuſtr. HALLERVS *f*) et Cel. HVBERVS

f) Diſſ. de vera origine nerui intercoſtalis. Goetting. 1743.

RVS *g*) a ſolo pari ſexto ſeu abducente ortum intercoſtalis deducentes, errorem contraria credentium inde natum eſſe aſſerunt, quod omnibus arteria, a carotide interna in ſinu cauernoſo ad nutriendos neruos ibi poſitos, dimiſſa impoſuerit adeo, vt eius ramulos pro paris quinti filamentis habuerint. Dari tamen, quod pace diligentiae horum virorum dictum volo, euidentes paris quinti ad formandum par intercoſtale nexus et concurſus, etiam ſub hac arteria et alibi, pluries vidit, publiceque nuperrime monſtrauit Illuſtris et venerandus D. PRAESES, mox plenius omnia declaraturus. Vt autem in iis, quae ad ſcopum meum propius pertinent, breuiter me expediam, ordiar ſuccinctam meam paris intercoſtalis et vagi expoſitionem ab eorum ingreſſu in abdominis cauum, ibique ſolum ea proſequar, quae proprie inteſtina concernunt. Intercoſtale vtrimque duobus truncis diaphragmatis carnem, cui ramos largitur, inter appendicum fibras penetrat. Vagum totidem truncis cum oeſophago, quem in laxioris retis formam frequentibus anaſtomoſibus cinxerunt, emergit. Anteriores *intercoſtalis* et poſteriores praeſertim *vagi* trunci concurrunt inter arteriam coeliacam et meſentericam ſuperiorem; ex hac vnione oriuntur ganglia ſic vocata ſemilunaria, quorum cornua exteriora intercoſtalis plerumque efficit. Congeries eſt totum hoc corpus plurimorum minorum gangliorum, quae in vtroque latere

g) Epiſtola Anatomic. de neruo intercoſtali neruis octaui et noni paris deque acceſſorio ad D. D. Wigand. Goetting. 1744.

latere lunatam hanc formam componunt, et ſimul dum Aortae trunco incumbunt, coeliacam arteriam ſupra infraque adeo denſo nexu filamentorum, quorum quidam ad meſolocon tendunt, ampleсtuntur, vt extricari nequeant: ſimilia fere circa arteriam meſentericam ſuperiorem fiunt. Ex gangliis hisce proficiſcuntur rami, qui plexuum nomen merentur, ad glandulas ſupra renales, renes ipſos, ſplenem, duodenum, pancreas, hepar, magna in primis eorum vis ductum arteriae meſentericae ſuperioris ſequitur, et plexum meſentericum ſuperiorem, radiorum in modum per meſenterium vsque ad tenuium inteſtinorum ſubſtantiam disperſum conſtituit, ex quo non ſolum rami ad praedicta viſcera iterum, ſed et ad arteriam meſentericam inferiorem abſcedunt, ibique plexum eiusdem nominis faciunt, ad cuius formationem tam plexus renalis, quam ramus intercoſtalis paris poſterior ſuas tribuit partes; hic inter alia praeſertim, poſtquam cum anteriori primi lumbaris ramo coiuit, ramum vtrimque vnum antrorſum dat, qui in ſiniſtro latere vni ex potioribus plexus ipſius ramo adcumbens, ibi confunditur cum congenere iſto, qui a dextra plaga corpora vertebrarum traiicit, quo facto reliquis plexus meſenterici fibris implicatur. Is idem plexus ad inteſtina ibi ſita, ad flexuram Coli ſigmoideam, peritonaeum ac vicinas partes discurrit, et ramos ſuper vltimas lumborum vertebras ablegat; hi ſe iungunt trunco intercoſtalis paris poſteriori, qui per totum abdominis ſpatium ad vertebrarum latera decurrit, ſingulorum lumbarium neruorum ramis anterioribus per ſurculos concreſcit, in peluim deſcendit, vbi ſimilis cum

ſacris

ſacris neruis ipſi communio eſt, et tum ramis ex plexu meſenterico inferiori auctus, ſpermaticis vaſis, veſicae vrinariae, vaginae vteri in feminis, et inteſtino recto vsque ad eius finem in poſtica parte multiplici fibrarum directione inſeruit.

§. V.

Vaſorum quoque inteſtinalium breuis reddenda eſt ratio. Duplicia ſunt arterioſa nempe et venoſa. Duodenum ob flexuras ſuas pluribus viſceribus vicinum arterias inde reportat, quarum tamen neque omnes neque ſemper ſatis conſtantes ſunt. Habet ſic arterias ab hepatica, gaſtrica dextra, quasdam cum pancreate communes, vt et a meſenterica ſuperiori. Ad reliqua inteſtina per meſenterium ordinatur arteria *meſenterica magna* ſ. *ſuperior*, et *altera inferior*, cuius ramus ad inteſtinum rectum *haemorrhoidalis interna* dicitur. Harum autem diſtributionibus ideo non moror, quia ſatis, vt credo, notae ſunt. Praecipuus omnium finis eſt, vt inteſtinis ſanguinem aduehant. Interdum tamen aliorſum ſe diffundunt. Ad hepar meſentericam ſuperiorem arteriolas mittere nominetenus affert HEISTERVS *h*), et ex hoc BIANCHI *i*). Supplebo itaque alicuius habitum, quem clariſſimus D. PRAESES aliquando vidit et communicauit. Meſenterica nempe ſuperior, poſt ortum ex Aortae trunco non retro duodenum ſed ſuper illud vlterius pergens, nullum inteſtino huic, prout alias ſolet, dedit ſurculum, antequam autem

in

---

h) Comp. Anat. p. 88.
i) Hiſt. Hepat. Tom. II. p. 903.

in ramos meſentericos diſcerperetur, oblique ſurſum reflexit ramum, qui ſub pancreate deliteſcens ad eius caput dimiſit ramulum vnum, alterum vero ad contiguam ibi duodeni plagam, poſt pylorum deinde altiora petiit, et veſiculae felleae propior factus ramum ad eam ablegauit, qui poſtmodum bifurcus cyſticas fecit gemellas; tandem pone latus veſiculae ſiniſtrum ad hepar penetrauit, ſinus venae portae dextri medio adſociatus, in tres abiit ramos, quibus lobo maiori et minimi parti inſeruiit per ſubſtantiam horum loborum pro conſueta lege diſtributus. Adeo capax fuit deſcripta haec meſentericae ſoboles, vt prope hepar quoque arteriam eam amplitudine ſuperaret, quae ex coeliaca ramus dexter eſſe ſolet, et in hoc indiuiduo corpore ſolum lobo ſiniſtro tribus ramis, tum lobo minimo ſ. *Spigelii* ramulo vnico ſe commiſit.

Venae inteſtinorum, arteriarum ſuarum comites, ſanguinem inde reducem omnem Venae Portae infundunt; ab inteſtino Recto et Colo ſiniſtro reuehit *haemorrhoidalis* vena interna, aut ſplenicae aut meſentericae aut ipſi Venae Portae trunco inſerta: a reliquis inteſtinis *meſenterica*, ſuper ſocia arteria cognomine ſuperiore, duodenum traiiciens, poſtquam ex pluribus hic ſitis viſceribus canales recepit in trunco eodem venae Portae finem inuenit. Quae venulae a duodeno veniunt, neque vni harum nunc nominatarum iam inſertae ſunt, in ipſa vena Portae finiuntur.

§. VI.

Praemiſſis nunc iis, quae ad generaliorem inteſtinorum cognitionem pertinent inflammationis quoque ideam

ſiſtere ſuſcipio. Inſeparabile inflammationis requiſitum eſt ſtaſis ſanguinis purpurei in vaſis arterioſis; *k)* venoſa enim vt ſubiectum inflammationis minus adaequatum ſummo iure reiiciuntur; *l*) nec vaſa arterioſa maiora, quatenus canales conſtituunt, talem pati poſſe obſtructionem, ideo patet, quod notabili ſatis ſanguinis quantitati ſimul peruia ſint. Canales minores ſanguinem purpureum adhuc vehentes ſtaſi ſupra dictae obnoxios eſſe, triplici argumento clarum eſt. *Compreſſione* enim horum canalium violenta fluido denegari poterit tranſitus, vel *ſpaſmo* quodam p. n. ad eam coarctari poſſunt paruitatem, vt ſanguis in illis coeat, vel demum ſanguis ipſe adeo *ſpiſſeſcere* poteſt, vt difficulter aut plane non permeet vltima orificia canalium minoris capacitatis; cum tamen vaſorum lateralium repletio per ſanguinem purpureum plerumque aut concurrat aut ſequatur, hinc ad explicanda inflammationis ſymptomata vaſis lateralibus vel ſeroſis maxime opus erit.

§. VII.

Ponamus ergo caſum, vbi ſanguis purpureus in vaſcula lateralia non ſanguinem ſed aquoſos tantum liquores conſueta lege ducentia pellitur, quod leui negotio fieri poterit vel *impulſu maiore liquidorum*, vnde aucta canalis ſanguiferi diameter oſtiola vaſorum lateralium ſimul ampliora reddit, ſublato tantum aequilibrio, quod in ſtatu naturali inter impulſum et reſiſtentiam praeſupponit., im-

k) BOERHAAV. Aphoriſm. 371. et 373.

l) Vid. Diſſ. de Inflammat. Pathol. Praeſ. Celeb. HAMBERG. Ien. 1745.

impulſus auctus ſuperabit reſiſtentiam vaſorum lateralium, quo fit, vt admittant fluida, quae antea non habuerunt; aperta ſic concipi poterit globulis ſanguineis via in vaſa ſic dicta ſeroſa, quorum transparens color in ſenſus incurrens *Ruborem* oſtendet, vel maiorem vel minorem, pro quantitate nempe et ſitu magis vel minus profundo vaſculorum ita affectorum. Sed neque ſolum impulſum maiorem ſanguinis et ruborem inde prouenientem, neque ſanguinis motum auctum, vt expreſſis loquitur celeb. PLATTNER. *m*) verbis, inflammationem ipſam conſtituere, inde ſat clare patet; dum rubor ille pudore excitatus nullos plane producit effectus moleſtos, imo phlogoſis momento citius aliquando exiſtens in ſtatu ſumme naturali animaduerti poteſt. Hinc ad inflammationem gignendam requiritur continuata ſanguinis actio in vaſa lateralia, donec vis eorum elaſtica tantum ſit ſuperata, vt expellere nequeant globulos contentos. Idem autem effectus ſua ſponte oriri poteſt *apertione oſculorum in vaſis minoribus*, quae ſeroſa nominauimus, ex debilitate fibrillarum oſtiola horum vaſculorum componentium relatiua, vel atonia, vt aiunt, plenaria proueniente. Relaxatis itaque oſtiolis vaſorum lateralium globuli ſanguinei pergunt iter, donec anguſtia canaliculorum, qui eodem arteriarum artificio conſtructi, id eſt, conici vel ſenſim anguſtiores ſunt, obicem illis ponat; motus hinc ſanguinis progreſſiuus retardatur, imminuitur, tollitur plane, vnde *obſtructio*; ſanguis preſſo pede inſequens reditum denegat, parietes vaſculorum extendit, ſicque replentur vaſa minima fluido craſſiori, vnde *Tumor*; Vaſa etiam

 in

m) Inſtitut. Chirurg. §. 30.

in confiniis poſita eam in ſe recipere debent ſanguinis quantitatem, quam in ſtatu integritatis vaſa nunc obſtructa capiebant, hinc alia tumoris cauſa deſumenda erit, de cuius tamen incremento et reliquis phoenomenis §. ſeq. plura dicentur.

§. VIII.

Si porro verum eſt, quod nemo dubitat, ſanguinem motu progreſſiuo in debita mixtione conſeruari, hoc ipſo ſublato augebitur motus eius inteſtinus, ſicque cruoris partes intime alioquin mixtae, cum quod impediat non adſit, pro ſua natura ſecedunt. Superfluum tritum calcare tramitem, partes ſanguinis noſtri primas conſtituentes enumerando, enumeratas probando; ſufficiat nobis conſtare ſanguinem ex partibus heterogeneis vt vocant, ſalinis, ſulphureis, aquoſis, terreis etc. Experientia iam docente fluidum e partibus a ſe diuerſis conſtans, motum antea, nunc quieſcens ſecundum gradus ſpecificae grauitatis partium ſuarum agere dicimus. Sanguis itaque ſtagnans eadem patietur: Partes hinc ſalinae liberae pro actiuitate ſua ſtimulando, penetrando in minima interſtitia, mutando priſtina contactus puncta adgrediuntur reſolutionem, ſicque liberationem aliarum partium facilitant; eae ergo, quae ſub forma ſulphurearum ſanguini admixtae erant, mixtione debita euaneſcente ignearum ſibi relictarum nomen ac indolem induunt, ſimulque conbinatione ſalium acres redditae, conſpirant viribus quaſi coniunctis in maiorem maioremque reſolutionem, quae ſi ad vltimum perducitur gradum, deſtructione finitur. Aqueae partes diluendo et temperando actiuitatem aliarum partium alias agentes, et pauciori ex

hypo-

hypotheſi quam in ſtatu ſano aderunt quantitate, et ob ſubtilitatem per interſtitia ſenſim ſenſimque ſecedunt; hinc ex defectu potius ſalium et ſulphurearum partium concentrationem promouent. Terreae demum pro indole ſua deponentur. Manifeſtam idcirco cauſam *Caloris* maioris ex liberatione partium ignearum fieri cenſeo. Reſolutione autem et tenſione ſolidorum per infarctum ſupra dictum et irritatione partium ſalinarum liberarum moleſta illa ſenſatio vel *Dolor* orietur, partes ſic ambientes ad maiorem incitantur conſtrictionem, prout id in corpore viuo et ſentiente conſueuit, inde maior liquidorum in easdem determinatio et affluxus oritur; aucta hunc in modum quantitate fluidorum in loco ſpeciali, eiusdem intumeſcentia ſiue maior moles immediate fluit; habemus adeo plures tumoris (§. praec.) cauſas, quae extenſione fibrarum ipſa et inde pendente iterato affluxu liquidorum ſemper nouos acquirunt fontes. *Dolor* tandem *pulſans* ſentitur, ſi tumor in plaga arteriae cuiusdam notabilis exiſtit, ideoque fibrae partium ambientium p. n. tenſae vibratione eiusdem arteriae quauis moleſtius afficiuntur.

§. IX.

Eſt ergo *Inflammatio* in genere ſtaſis ſanguinis purpurei in motum inteſtinum abeuntis in vaſculis arterioſis aliquando ſanguiferis, maxime tamen ſeroſis vel lymphaticis exiſtens, rubore, tumore, calore et dolore (vt plurimum pulſante) coniuncta. Requirimus motum inteſtinum vt initium a medio hoc eſt inflammationem a ſtaſi diſcernamus. Quamuis autem definitio haecce omnibus competat inflammationibus, ſicque morbus per ſe ſit mere particularis; cum nec ſtaſis nec in farctus omnium ſangui-

neis globulis diametro minorum canalium ſimul et ſemel concipi poſſit. Inflammationem autem vt morbum particularem absque vniuerſali per ſe ſubſiſtere, etiamſi contraria credat Celeb. PLATTNER *n*) edocemur vulneribus leuioribus in pus coctum abeuntibus.

§. X.

Diſtinguuntur hinc inflammationes ab auctoribus vel *ratione gradus* aut *durationis*, vbi nempe moleſta illa ſenſatio et omnia enarrata ſigna absque vlla remiſſione augentur, quod certo Gangraenam tanquam ſummum inflammationis gradum indicabit; tandem vero partes ſenſim ſenſimque inflammatae extra contactum veniunt et penitus deſtruuntur, vel quod idem eſt, ſenſus omnis et motus ſimul perit et tunc ſphacelum tanquam funeſtum inflammationis exitum adeſſe concludimus. Ratione *euentus*, vbi vel reſolutio ſtaſeos impetratur, vel mutatio fit partium ſtaſin conſtituentium cum reſolutione ſolidorum coniuncta, in tertium aliquod vel blandum homogeneum, pus nempe coctum, vel acre, rodens, ſanioſum, hinc vlcera mali moris, ſcyrrhi, cancri ortum trahunt; quae ſingula enarrare et explicare cum inſtituti mei non ſit praetereo. Diſtinguunt porro ratione *loci*, vbi inflammationes ſubſiſtunt et vocantur *internae* vel *externae*, priores quidem plerumque periculoſiores hiſce exiſtunt, aſt non ſemper, quod probant minimae tendinum vel neruorum laeſiones lethales. Maioris itaque ponderis erit diſtinctio, vbi partes inflammatione laborantes in cenſum veniunt, ſicque conſiderantur ratione *ſymptomatum*; vbi inflammatio vt

---

n) l. cit. §. 49.

vt morbus particularis vel per ſe ſubſiſtit, vel cum vniuerſali coniuncta eſt; illa in partibus minus ſenſilibus v. gr. in integumentis corporis et ſubſtantia celluloſa muſculorum locum habet, haec autem ſemper partes ſenſiliores occupabit, huc referuntur viſcera inprimis nobiliora, quippe quae ob ſtructuram maxime nerueam, hinc ſenſibilitatem ſummam, irritationes ſupra notatas in partes non ſolum vicinas, ſed ad omnes eiusdem ſtructurae communicant. Fit inde, vt maior conſtrictio vaſorum maiorem ſanguinis producat reactionem, eius motus progreſſiuus augeatur, pulſus fiat maior, durus, celer, frequens, diſſipentur partes humidiores, corpus ſicceſcat, liberentur in toto corpore partes igneae iuſto plures, adſit intemperies calida et ſic accenſa ſit Febris inflammatoria.

§. XI.

Inter viſcera haec nobiliora non vltimum merentur locum inteſtina, prout id ex eorum ſtructura et actionibus (§§. antec.) euictum eſt. Quam primum ergo in illis eadem quae de inflammatione propoſuimus gradu quodam inſigniore *o*) contingant, laborabunt iamiam affectu, quem his in paginis explicare animus mihi fuit. Monendum tamen erit in inflammatione inteſtinorum ruborem nunquam in ſenſus incurrere; quia inteſtina ſub multis integumentis ſatis profunde latent, eandemque ob cauſam tumor

---

o) Adſunt enim hiſtoriae morborum et experientia ſubinde teſtatur, leuiores inteſtinorum et ventriculi inflammationes non ſemper accendere febrem.

tumor eorum vix vnquam, nisi maior existat, nec visu ne tactu se prodet, dum haud concipi licet, parietes intesti norum relatiue tenues, in tantum increscere posse volu men, vt prominentiae eorum in abdomine animaduert queant.

§. XII.

Restant ergo vt *signa* inflammationis intestinorun manifesta: calor vel potius ardor acutissimus eorunder lancinans, dolor pungens fixus arteriarum pulsui respor dens. Praecipuum tamen et certissimum signum er febris inflammatoria acuta, quacum plerumque ali coniuncta sunt symptomata, virium nempe prostrati summa, appetitus deiectio, ciborum auersio, conatus vc mendi, anxietates praecordiorum, angustia, inquietudo agrypnia aliaque. Pro diuersitate etiam regionum, qua enarratis laborant inflammationis symptomatibus indica tur plerumque, num tenuia vel crassa afficiantur intestina in illis sedem morbi quaerendam esse, prodet dolor imma nis acutissimus medium occupans ventrem, circa vmb licum et regionem maxime hypogastricam, borborygm conatus vomendi vel vomitus ipsi, aluus clausa vel excre tiones si adsint tardiores; prout idem annotauit BOER HAAV. *p*) LOMMIVS *q*) addit: vehementius et crebriu delirium incidit. Crassorum inflammationi e contrari propria sunt: dolor iuxta stomachum et vtrimque ad la tera sub hypochondriis non tam grauiter affligens, to mina vero frequentiora, et post illa cita alui exoneratio

cae-

p) Aphorism. 960.
q) Obseru. Med. L. II. p. 159.

caeterum remiſſiora vt plurimum ſunt ſymptomata inflammationis craſſorum.

§. VIII.

Locus interim, quo aeger maximam ſentit cruciatus vim, inteſtinorum portiones affectas indicabit ſpecialiſſimas iis, qui ſitus eorum indagationem non in limine tantum ſalutarunt; grauioris ex. gr. Duodeni et Ventriculi inflammationis notae erunt: dolor igneus circa praecordia, ictericus faciei color, ſingultus, deiectiones bilioſae per ſuperiora et inferiora iunctae cum cardialgia etiam ſyncoptica et facie aliquando hippocratica. r) Coloris icterici cauſſa in retentione bilis quaerenda eſt, quae ob conſtrictionem difficulter in duodenum euacuatur, quin et in ſanguine remanet; ſpaſtica autem hac conſtrictione in conſenſum trahuntur diaphragma, vnde ſingultus, ventriculus et connexa inteſtina, vnde deiectiones bilioſae ortum ſumunt; aut enim exprimitur bilis quae reſtat et adhuc in inteſtinum fluit etſi parcius, quam in ſtatu ſano, aut ſi bilis nimis abundans et acris, rodens facta cauſſa inflammationis fuit, ob copiam protruditur; ex iisdem etiam fontibus cardialgia oritur, quae augetur tam ob tenſionem neruorum ſupra deſcriptorum, quam quia inteſtina flatus ob conſtrictionem retinent. Si denique totum neruoſum genus, quod facillime fieri poteſt conſtrictis ſupra nominatis validis nerueis truncis adeo late communicantibus, ſimilia patitur, liber intercipitur liquidi neruei circulus et diſtributio, euertitur ſic vltimarum quoque fibrarum ſenſatio, vitalitas, elaſticitas, de-

C cens

r) Vid. Frid. HOFFMAN. Medic. Syſt. Tom. IV. P. I. Sect. II. p. 346.

cens nutritio et quae plura ſunt; patet adeo quoque ratio ſyncoptici affectus et faciei hippocraticae.

§. XIV.

Si porro in regione hypogaſtrica transuerſim quaſi aeger doloris ſentiat ſedem, quem ad haec nauſea et vomendi conatus vexant, eam coli partem, quae a dextro verſus ſiniſtrum latus tendit, inflammatione correptam eſſe, iudicamus; ſi vero eo potiſſimum loco ſaeuiat, quem in hypochondrio dextro coſtae tegunt ſpuriae, non dubito eam coli partem inflammatam dicere, quae cum Ileo connectitur; ſiniſtrum vbi latus in regione lumbari musculique Pſoa potiſſimum ingrato exagitatur ſenſu, eam coli et meſocoli portionem adfectam prodit, quae peritonaeo adhaeret. *s*)

§. XV.

Inflammationis inteſtinorum ſigna excipiunt iam *cauſſae* eiusdem. Omnis inflammationis in genere cauſſa vt aiunt proxima eſt ſtaſis ſanguinis purpurei; quicquid ergo ſtaſin hancce producit, cauſſa inflammationis remota nominari poteſt. Cauſſae hinc inflammationis inteſtinorum ſunt communes cum aliis inflammationibus; Si enim (§. VI.) compreſſione vel conſtrictione nimia arteriolarum ſanguiferarum vel ſpiſſitudine globulorum ipſa ſtaſis ſanguinea in aliis corporis partibus oritur, vaſcula inteſtinorum iisdem obnoxia erunt. Vaſa ſeroſa eandem patiuntur obſtructionem (per §. VII.) impulſu fluidorum aucto vel apertione osculorum ſpontanea. Nimis autem prolixum foret caſus ſpeciales recenſere quosuis, quibus ſtaſis haecce

s) Vid. modo cit. HOFFM. Sect. II. p. 539.

haecce producitur; sufficiat nobis percurrere tantum res n. naturales et p. n. iisque potissimum inhaerere, quae inflammationi intestinorum prae aliis visceribus frequentius ansam praebent.

§. XVI.

Inter *res non naturales* primum occupat locum *aer*, cuius quidem *intemperies calida* iustam sanguinis condensationem impedit, eum ipsum expandit et fluidiora, aquosa, diluentia dissipat; sicque morbos producit resolutorios; auctus simul sanguinis impulsus aperit vascula minima, quae tunc admittunt fluida consueto more crassiora, sicque superato eorum tono obstructioni viam sternit; potius tamen repente *frigida* existens constrictionem vasorum subitaneam producit, maxime in illis locis, qui caeteris sensibiliores sunt, et improuide exponuntur; vnde frequentiore experimur experientia, refrigeratione imi ventris vel etiam pedum insolita tormina oriri vehementiora, quae plerumque stasin sanguineam pro caussa agnoscunt. *t*) De *aere* quouis titulo *impuro* eosdem exspectabimus effectus in ventriculo et intestinis, ac si immediate illis applicarentur particulae, quibus inquinatus est; saliua enim mixtae, quauis deglutitione visceribus hisce committuntur, et contactum cum eorum parietibus immediatum quasi exercere possunt.

t) Fateor quidem alias etiam aeris intemperies inflammationum grauiorum caussas efficere remotas, v. gr. aer calidus et humidus, grauis vel rarefactus nimis; nisi tamen praedispositio quaedam intestinorum adsit, vix eorum prae alio viscere exspectare licebit inflammationem.

§. XVII.

Maximam abſoluunt paginam ad generandum noſtrum affectum *aſſumta*, quo nomine cibum, potum, medicamentum et venenum quoduis ingeſtum comprehendimus; quae vltima, etiamſi ad res non naturales proprie non pertinere aliquis ſentire poſſit, commode tamen ſimul nunc a me conſiderantur. *Cibis copia excedentibus* facultatem vaſa premendi, ſicque ſtaſin producendi non denegabit, qui proximam eorum cum inteſtinis conſiderat vicinitatem, nimia etiam ventriculi et inteſtinorum extenſione vel debilitant plane ſolida, vel quod minimum ferme eſt ad p. n. conſtrictionem illa disponunt; vnde non raro conuulſiones ortum trahere valent; aliquando autem totum obſtruunt canalem, ſicque Ileon, morbum atrociſſimum producunt. Noui talem caſum, vbi ceraſa integra, nimia deglutita quantitate, obſtruendo canalem inteſtinalem, non tantum miſere affligebant aegrum, ſed ſubſequens inflammatio in ſphacelum terminata illum necauit. Vidi alium, qui deuoratione panis rudioris recentis obſtructionem talem ad mortem vsque expertus eſt. Cibos *viſcidos*, *graues* et *tenaces*, non ergo facile expellendos idem ſequitur effectus; cibi *acidi*, *acres* concentrati irritationes in primis viis producunt, ſanguinem coagulando, corrugando vel laedendo vaſcula minora, illum ad quietem disponunt. *Potus acidus*, *auſterus* inſpiſſando fluida, crispando ſolida agit pro gradu concentrationis; *Spirituoſus* auget impulſum; maxime tamen potus *frigidus* vel glaciatus vti ſaepius moris eſt, praegreſſa corporis exagitatione tanti periculi ſtaſin et inflammationem infert, vt veneni aſſumti ſuspicionem aliquando exhibeat. Intempeſtiua et nimia

aquae

aquae ingurgitatio nuper atroces edidit effectus; puella nempe poſt aſſumtionem purgantis ex Rad. Ialapp. reſinos. pſat. gr. VIII. et merc. dulc. gr. II. nullam medicamenti ſentiens virtutem, plenis hauſtibus ſuperbibebat infuſum herb. Theae, mox experitur cardialgiam, anxietates ſummas et vomitus, quae ſymptomata cum aeſtu febrili incipientem iam inflammationem, magnum vero periculum ſudor frigidus monſtrarunt, non aliunde orta, quam quod particulae quaedam reſinoſae ventriculo et inteſtinis ſe affixerant; prout idem de omnibus reſinoſis purgantibus fieri ſolet, ſi affatim ſuperbibitur. In exemplum eſſe poſſunt haec adducta, quod *Medicamentum* etiam *Veneni* ſubinde pro rerum circumſtantium ratione induere poſſit indolem; ſummo hinc iure vtrumque productae inflammationis in ſe deuoluet culpam; cuius tamen fuſiori declarationi ideo eo libentius ſuperſedere poſſumus, quia penitius cognita eorum natura, paucis exceptis, eas nobis inhaerentes manifeſtabit partes, quae vel ad vaſa debilitanda vel irritanda et laedanda, vel coagulanda fluida ſuum contribuunt ſymbolum.

§. XVIII.

Vix inde etiam excludi poterit *motus* iuſti gradus limites transgreſſus, qui indole ſua haud multum ab aeris calidi effectu diſcrepat, niſi forte violentam quandam per motum ſanguinis purpurei in vaſcula intruſionem accuſare lubeat.

§. XIX.

De *animi pathematibus* notum quidem eſt, quod actiones corporis mutare, turbare, ſicque augere et imminuere valeant; excepta tamen *ira* nullus facile alius affectus,

 noſtrum

noſtrum inducere poterit malum, et omne quod ira prae- ſtat, reduci poteſt ad exagitationem ſanguinis et bilis, quae potiſſimum tunc nocet, ſi, quod irati ſaepius ſolent, ſpi- rituoſa vel frigida ingurgitantur, quorum actio autem ſupra iam monſtrata eſt.

§. XX.

Retenta quod attinet, haec aut mole ſua vaſorum compreſſione, plerumque tamen et potiſſimum acri ſua indole vt acria iamiam expoſita haud diu in inteſtinis ſubſiſtent, qnin parietum eorundem quibus continentur comitem habeant inflammationem. Reliquarum denique rerum, quas ſub non naturalium nomine Medici contem- plantur, agendi exponere modum minus ideo neceſſarium videtur, quoniam omni inflammationi non ei autem ſo- lum, quae nobis ob oculos verſatur, aptae aliquando deprehendantur.

§. XXI.

Inter *res praeternaturales*, quae cauſae inflammationis inteſtinorum nominari merentur primam mihi occupant prouinciam ii affectus, qui conſpicuo quodam mecha- nismo per ſe comprimunt vel contorquent adeo vaſa, vt praecluſa quaſi ſint liquida in vaſis inteſtinorum interce- ptorum haerentia, vnde certo breui ſtaſis, obſtructio et inflammatio ortum ſumere debent; huius indolis ſunt: Voluulus, hernia incarcerata, inuaginatio inteſtinorum, frequenter etiam ileus, qui morbi, ſi ad noſtrum ſolum affectum reſpexeris, nomine non autem effectu diſcre- pant. Huc quoque referri poſſunt foeces induratae, vel concrementa quaeuis in inteſtinis haerentia, quae eadem ratione inflammationem producere valent.

§. XXII.

Alia dein claſſis erit, quae ex ſolutione continui inflammationes inteſtinorum continet; pertinent huc vulnera inteſtinorum, a vi externa inflicta, quae ex inflammatione in ſphacelum quandoque terminante maxime ab Auctoribus lethalia declarantur; vel aliae quaeuis eorundem laeſiones, ingeſtione peregrinorum corporum aut animalium roſione prouenientes; quorum exempla in hiſtoriis morborum proſtant diuerſa; ſpeciatim de laeſionibus vermium varios recenſet caſus SCHENCKIVS *u*) vbi inter alia aſſerit; Lumbricos non tantum arrodiſſe, ſed penitus perforaſſe inteſtina, quin et per abdominis parietes prodiiſſe, exempla proſtant. *v*)

§. XXIII.

Materies porro quaeuis acris, putrida, deſtructa, purulenta, ichoroſa, vel gangraenoſa ex aliis corporis partibus ad inteſtina delata, inflammationis eorum culpam feret; dummodo materia peccans, ob relatiuam inteſtinorum debilitatem, per actus ſecretorios magis huc quam ad alia transferatur viſcera; quod non raro contingit v. gr. in decurſu variolarum non optimae notae, vbi loco ſaliuationis alias conſuetae diarrhoea oritur, quae etſi periculum non ſemper minetur, attamen manifeſto indicio eſt, inteſtinorum parietibus inhaerere portionem materiae deſtructae. Eodem argumento exanthemata retropulſa, vel metaſtaſes vt vocant ex aliis viſceribus ad inte-

u) Obſeru. Med. L. III. Obſ. V. p. 373.
v) Ephem. Nat. Cur. Dec. I. Ann. I. Obſ. 145. et Dec. II. Ann. VII. Obſeru. 15.

inteſtina decubitum facientes, incendium eorum foucbunt; quod notauit quoque BOERHAAVE *vv*) et HOFF-MANN *x*) de inflammatione ventriculi idem pronuntiat.

§. XXIV.

Adnumeramus denique cauſſis noſtri affectus p. n. omnes illas febres acutas, quae euidentem in inteſtinorum impuritate haerente acredine bilioſa, corroſiua agnoscunt cauſam; Febres nimirum catharrhales malignas, caſtrenſes, cauſum, febrim bilioſam, hemitridaeam, verminoſam, epidemicas, dyſentericas, meſentericam etc. Speciatim autem hae febres recenſitae inflammationem inteſtinorum ideo cauſſantur, quia haec viscera impuritatibus iam obruta omnium primum corruptioni apta ſunt; quam diu enim impuritates ſibi quaſi relinquuntur, actio eorum minor concipi poteſt, quo minus ſtaſin aut inflammationem producat; motu autem febris reſolutorio exaltantur, ſi fas eſt ita loqui, ad tantum gradum, vt facile parietes, quibus continentur, adgredi valeant. His in caſibus affectus noſter morbis modo recenſitis vt ſymptoma ſe adiungit, nil minus tamen periculi alit, quin potius, viribus animalibus ex praegreſſo vel coniuncto primario morbo iam debilitatis, magis pernicioſus deprehendatur, hinc merito curae medici dignus conſendus eſt. Sed ne toti exponendae cauſarum farragini inhaereamus: ad ea nos ordo accingere iubet, quae in fugandis tum cauſſis tum cauſſarum effectibus aliquam ſibi vindicant virtutem.

§. XXV.

vv) Aphorism. §. 959.

x) Med. Syſt. Tom. IV. P. I. Sect. II. Cap. III. §. VII.

§. XXV.

Inflammationis *Cura* perfecta abſoluitur tempeſtiua et plenaria ſtaſeos diſcuſſione; eundem ergo in noſtro affectu praefixi finem, quem obtinendum cenſeo indicationibus ſequentibus generalioribus. 1) Adeſt febris eaque acuta, huic vt ſymptomati vrgenti ſuccurrendum eſt temperando aeſtum, motusque reſolutorios nimios. 2) Reſoluenda tamen eſt ſtaſis ſanguinea in parietibus inteſtinorum oborta, et remouenda irritatio. 3) Praecauenda eſt ſtaſis vlterior vel noua, vt et metaſtaſis in vlcera vel gangraenam et ſphacelum. 4) Corrigenda ſunt ea, quae cauſſam huic affectui dederunt, vel ſi emendari nequeunt, remouenda erunt e corpore,

§. XXVI.

I*mae* et ex parte IV*tae* indicationi ſatisfaciunt terrea fixiora e. gr. pulu. Conch. Lap. cancr. Matr. perl. ppt C. C. philos. Antimon. diaph. vel compoſ. temperantes et nomine tantum bezoardici, March. etc. quae ſingula abſorbendo et corrigendo partes bilioſas modice temperant motus reſolutorios; adiunguntur his non incongrue ſalia media: Tart. vitriol. Arcan. duplic. ſal amarum, quae ſimul incidendo et reſoluendo ſuum praeſtant vſum. Omnium vero optime ſe gerit nitrum, quod in inflammationibus internis maximo vſui eſſe ſolet iis, qui intemperie calida laborant; abſtergit enim non ſolum et reſoluit, ſed ſuo principio acido partes ſumme agiles adhaerendo illis figit, mutatque in tertium quoddam humoribus quaſi adaequatum; indirecte ſic ſpasmos et dolores mitigat, et putredini reſiſtit. Hiſce pulueribus tempe-

D randi

randi ſcopo addi poſſunt aquae deſtill. leniter diaphor. acidiusculae: fl. ſambuc. Lil. conuall. Ceraſ. n. Fragor. cum Sirup. Acetos. citr. in forma mixturae propinanda. Aut ſubſtituuntur alternatim Tinct. temperantes et lenientes: fl. bellid. roſar. r. papau. rh. cum ſp. nitr. dulc. vel liq. anod. min. Hoffm. Plura autem horum remediorum afferre dubito, cum paſſim iam a practicarum rerum ſcriptoribus producantur, et quod reliquum eſſet, haec prima indicatio idem cum aliis febribus acutis expoſcat regimen. Potus nimirum ſufficiens aquoſus, non nimis frigidus, acido citri vel quouis alio correcto impraegnatus calorem temperando et diluendo materiam morbi qualemcunque locum habebit. Aer frigidiusculus nimis calido ex eadem ratione conuenientior erit. Exulent ergo alexipharmaca potentiora, ſpirituoſa, anticolica, cardiaca v. gr. Ol bezoard. Wed. et quae huius farinae ſunt.

§. XXVII.

II*dae* conueniunt ea, *quae ſanguinem* in partes minores ſeparant, adeoque illum, qui coiuit, rurſus diuidunt et ad permeandum aptum faciunt, id eſt reſoluunt. Aut vim naturae in viſceribus laeſis augent. Horum claſſis ampliſſima eſt in mat. med. ſub reſoluent. et discut. titulo. v. gr. Rad. reſolu. ſarſapar. chinae etc. Herb. Veronic. ſanicul. ſcabioſ. Pyrol. milleſ. in forma infuſi cum ſem. foenic. leniter reſolueudo humores, et roborando partim fibras diſtentas proficua erunt; nec ſp. tartar. cum liq. anod. mixti pauca doſis pertimescenda erit; mixtur. etiam praec. lenior N. I. ſcopo reſoluendi quadrabit: Indicantur porro ſalia media, quorum nitr. certo reliquis

pal-

palmam praeripit. Notandum tamen, quod ex resoluentibus illa solum eligimus, quae introsumta febrim non augent. Fortiora v. gr. Arnic. infusum, specifici alias in congrumato sanguinis resolutione vsus, heic admittere nequaquam possumus; quia acri stimulante sua actione febri plus noceret, quam prodesset stasi sanguineae; idem valet de camphora propinata, quae summam resoluendi virtutem exercet, ob exagitationes vero, quas producere solet, minus secura erit. Si vero necessitas vrgeat, eadem refracta admodum dosi in vsum vocamus, aut externe tantum adplicamus sub cataplasmatum, fotuum, clysterum vel sicca forma. Quin et mucilaginea, inter quae Rad. Cichorei Graminis et Glycyrrhizae vsitatissima sunt, huc non abludunt. Clysteres inprimis ex spec. emoll. ol. chamom. amygd. dulc. cum nitr. et pauxillo camphorae parati et iteratis vicibus applicati tunc maxime prosunt, *Si irritatio magna* et inde dolores summi, agrypniae, deliria etc. aegros male habent; nec incongruus, cautissimus tamen erit sedantium vsus, quia omnia anodyna debilitant, et palliatiua sunt; hinc morbis magnis non secure opponuntur; leniora modo sint, quae adhibemus, ex. gr. M. P. de styrac. de Cynogl. tantillum additur pulu. temperant. vel in mixtura sirup. papar. rh. substitimus, quibus lenissimis absque damno effectum experimur exoptatum.

§. XXVIII.

III*tia* indicatio impletur ex parte, supra adductis n. I. et II. speciatim autem commendatur a quibusdam V. S. quae etiamsi jam factam et ad tempus aliquod durantem inflammationem difficulter tollere poterit in totum,

 de-

deriuatio enim tum demum locum habere videtur, vbi ſanguinem mittere poſſumus ex canalibus loco adfecto maxime propinquis, nec eadem ad longum admodum tempus durabit, tamen non ſpernenda eſt, quia I*mo*) exempla adſunt, morbos inflammatorios paucis exceptis mitigari valde vena ſecta, imo omnem aliam aliquando reſpuere medicationem morbos epidemicos, hiſtoriis morborum reliquerunt artis ſalutaris Practici. *y*)II*do*) Si ſigna plethorae magnae, cuius vtique in doctrina de vſu V.S. habenda eſt ratio, et futurae incuneationis inflammatorum vaſorum ſubſunt.

§. XXIX.

Metaſtaſis in vlcera et IVta. Indicatio poscunt ea, quae pro indole materiae morbificae oppoſitae quaſi naturae, vel probati vſus ſunt, vel ſi cauſa mali in partium morboſarum nimia concentratione aut agilitate ſita eſt, inuoluentia, mucilaginoſa v. gr. gelatin. C. C. farinacea: cremor hord. auen. diluentia: infuſa horum vel lac aquoſ. et oleoſa ſupra deſcripta, morbum ſaltem benigniorem reddunt. Materia acris, acida, vel alcalina, putrida prout venena eſſe ſolent, mutanda eſt oppoſitis in ſal bonum etc. que ex Therap. generali facile ſubſtitui poſſunt. Si materia peccans cognita corrigi nequit, vel prius nocitura eſt et peremtura, antequam emendari poteſt, commode eliminatur e corpore potu aquae tepidae vel Ipecacuanha pſat. ſi in principio fieri poteſt; magna interim circumſpectione indiget vſus emeticorum,

ne

y) Refert SCHENCK l. cit. L. III. obſ. l. p. 355. inflammationes inteſtinorum et dyſenterias rebelles V. S. ſolum curatas eſſe. HOFFM. l. ſaepius cit. p. 545. frequentione edoctus experientia ſerio eandem cum cautelis commendat, et obſeru. SYDENHAM. RIVER. aliisque illuſtrat.

ne febris ex irritatione maiore crescat, tum et ratio indiuiduorum habenda est. Circa vomitoria itidem prostant cautelae ubique in Therap. gener. et spec. Illustr. HEISTERVS *z*) inprimis applaudit maxime D. WAGNERO, qui febres exanthematicas varias, petechizantes, purpuratas et alias sub nomine intestinalium vel mesentericarum comprehendit, illasque methodo quasi heroica ope Ipecacuanhae optime debellari contendit. Securius tamen vbique abstergentibus vti licet, qualia sunt salia media, Rhabarb. in substantia vel in extract. gummos. quae leniter euacuant, vel clysteribus frequentioribus, vid. praeced. §. §. si vero motus resolutorii totam destruere minantur machinam, priusquam materies morbi vel corrigi vel plane eliminari possit, tunc probatorum eorum indicatur vsus, quae roborando leniter, simulque inuoluendo agunt, v. gr. Cort. Cascarill. Peruuian. vel aequipollens alterutri horum Cort. vel Lign. simaruba; modo non intempestiue vel absque speciali indiuiduorum corporum consideratione adhibeantur. Actionem enim constrictoriam illis denegare nefas esset; et horum ergo cautelae, hinc inde reperiundae, iudicio Medici discretiuo committuntur.

§. XXX.

Eodem titulo postularent adhuc indicationes specialissimas caussae affectus nostri remotae, quarum non nisi potiores breuiter tantum proferre necesse duco. v. gr. Caussae illae, quae complicationibus vel compressione inflammationem produxerunt, vt *hernia incarcerata* reposition-

z) In Compend. Therap. special. Cap. V. §. 29. etc. Lips. 1744. vbi plura videre licet.

ſitionem expoſcit aliaque remedia, quae ſub externe applicatis n. II. iam ſufficienter ſubminiſtrata ſunt, ex. gr. clyſteres, inter quos mel locum non habet, emollientia cum vino vel lacte aquoſa, ſaponacea. Indicant *Voluulus* et inde pendens *Ileus* lubricantia et lenientia, e. gr. olea blanda, quibus praemiſſis, deglutienda grauia e. gr. globulus plumbeus, mercurii crudi copia: horum tamen infida et incerta eſt actio, augere enim voluulum adeo leui negotio quam explicare poſſunt. Foeces induratae et alia dura deglutita reſoluenda adhuc; diluentia, aquoſa, emollientia, oleoſa, leniter ſtimulantia, ſalia media, ſaponacea poſcunt. *Vulnera* depurationem, abſtergentia, conſolidationem, balſamica requirunt etc. *Vermes* ſunt eliminandi, necandi oleoſis, amaricantibus vel mercurial. v. gr. mercurii crudi decocto aquoſo vel alio appropriato. Sic etiam vomitoria ſpecialiſſime indicant *venena varia*, quae eo plus nocere poſſunt, ſi per totum tubum inteſtinalem traducuntur; quod idem valet de *uitiis diaetae*, quae cauſſae ſunt febrium epidemicarum, vel alia quaeuis, vbi materia peccans adhuc in primis viis decumbit. Plura ſupereſſe fateor dicenda, ſed rem exhaurire penitus, vix permittunt ſpeciminis inauguralis limites.

